

Dzień Bociana Białego

2020-05-29

*„Do kraju tego, gdzie winą jest duża
Popsować gniazdo na gruszy bocianie,
Bo wszystkim służą...
Tęskno mi, Panie...”*
- Cyprian Kamil Norwid.

Bocian biały *Ciconia ciconia* jest gatunkiem podlegającym w Polsce ochronie ścisłej i wymagającym ochrony czynnej. Figuruje on w załączniku I Dyrektywy 2009/147/WE w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, (Dyrektywy ptasiej) i jest przedmiotem ochrony w ramach sieci Natura 2000. Z inicjatywy Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Przyrody „pro Natura” od 2003 roku obchodzony jest Dzień Bociana Białego. Święto to przypada na dzień 31 maja. Przy tej okazji należy zwrócić uwagę na rolę, jaką ptaki te odgrywają w polskiej kulturze i krajobrazie, potrzebę minimalizacji zagrożeń ich bytowania jak również potrzebę utrzymania i przywracania ich siedlisk.

Bocian biały jest uznawany za symbol polskiej wsi i jest jednym z najbardziej znanych i lubianych gatunków ptaków w naszym kraju. Stanowi on nieodłączny element wiejskiego krajobrazu. Szacuje się, że polskie bociany stanowią ok. 20% światowej populacji tego gatunku a więc wg obiegowego powiedzenia: co piąty bocian na świecie jest Polakiem. Cenzus bociana białego z 2014 roku pokazał, że polska populacja tego gatunku skurczyła się do ok. 45 tys. par z 52 tys. w roku 2004. Obecnie najbardziej bocianym krajem na świecie stała się Hiszpania, którą zamieszkuje ok. 48 tys. par. Przyczyn spadku liczebności bocianów białych jest kilka. Jedną z głównych jest rozwój rolnictwa przemysłowego i postępująca mechanizacja rolnictwa, prowadzące do powstawania upraw monokulturowych. Wiele ptaków zatrzuwa się też środkami owadobójczymi lub ginie w czasie sianokosów pod urządzeniami tnącymi. Kolejnym istotnym problemem jest zanikanie łąk będących podstawowym miejscem żerowania tego gatunku. Następuje to poprzez przekształcanie łąk w grunty orne, osuszanie terenów podmokłych oraz ich zarastanie w wyniku zaprzestania użytkowania. Na zanikanie miejsc bytowania bocianów ma również wpływ regulacja rzek i drobnych cieków wodnych.

Należy również zwrócić uwagę na problem pozostawiania na polach sznurków od snopowiązałek, które są zbierane do gniazd przez te ptaki. Owijają się one potem pisklętom wokół nóg odcinając dopływ krwi, co jest przyczyną okaleczenia i obumierania kończyn. W większości przypadków doprowadza to do śmierci piskląt.

Poważne niebezpieczeństwo stanowią również napowietrzne linie energetyczne, zwłaszcza w sytuacji gdy coraz więcej bocianów buduje gniazda na słupach linii energetycznych. Młode uczące się latać często giną porażone prądem. Problem ten dotyczy również dorosłych bocianów. Zakłady energetyczne stosują rozwiązania techniczne znacząco zmniejszające to zagrożenie. W celu umożliwienia funkcjonowania bocianów w naszym środowisku potrzebne jest utrzymanie i odtworzenie terenów, które stanowią atrakcyjne dla nich żerowiska, w szczególności żyznych łąk, obrzeży stawów, terenów zalewowych rzek. Bociany lubią też żerować na pastwiskach, wśród pasących się tam zwierząt. Żerują również na polach, podczas orki i żniw kiedy znacznie łatwiej o zdobycz. Bocian biały jest mięsożercą, żywi się owadami, rybami, płazami, gadami, małymi ssakami i ptakami. Popularna opinia, że bociany są „żabojadmi” jest nie jest do końca prawdziwa. Co prawda nie pogardzą ropuchą, ale zdecydowanie wolą owady.

Jedną z form ochrony czynnej bociana jest stawianie platform pod gniazda na słupach. Mają one zastąpić niebezpieczne miejsca, takie jak obumierające drzewa albo słupy elektroenergetyczne.

Bocian jest dla Polaków szczególnym ptakiem. Jest uznawany za jeden z nieoficjalnych symboli narodowych Polski. Ma to związek z jego ubarwieniem, kojarzonym z barwami flagi, oraz dużymi rozmiarami ciała, sposobem poruszania się i swego rodzaju dostojnością. Bocian biały jest powszechnie rozpoznawany przez ludzi i mocno zakorzeniony w polskiej tradycji. Są mu przypisywane takie cechy jak: mądrość, opiekuńczość, wierność, szlachetność, przynoszenie szczęścia i dzieci. Odgrywa istotną rolę w polskiej kulturze od stuleci. O bocianach pisali Mickiewicz, Reymont, Prus, czy cytowany na wstępie Norwid. Bociany były również bohaterami utworów folklorystycznych, legend, podań ludowych i wierzeń.

Legenda, która odegrała najistotniejszą rolę w asymilacji ludzi z tymi ptakami głosi, że dusze zmarłych przybierają bocianią postać. Powstała ona jeszcze w czasach prasłowiańskich. Według innej, w bociana został zamieniony kosiarz, któremu w obecności Chrystusa spadły spodnie. A jeszcze kolejna, że bociany białe przynoszą dzieci. Zatem kiedy ptaki te zagnieździły się w pobliżu osad ludzkich, otaczane były specjalną opieką a nawet czcią. Wierzono, że jeżeli ktoś próbował w jakiś sposób zwalczać bociany białe, był później przez nie przesładowany, a tych którzy zabijali tego ptaka skazywano na ciężkie tortury a nawet karę śmierci. To pokazuje, jak bardzo ceniony był to ptak przez naszych przodków.

Sympatia do bocianów jest trendem ogólnosiwiatowym. W starożytnej Grecji, bociany były poświęcone bogini Herze, która opiekowała się m.in. kobietami ciężarnymi. Mołdawianie mają również swoją legendę związaną z bocianem, który pomógł im w obronie twierdzy w Sorokach, od której to stał się symbolem mołdawskich win.